

İZMİT
REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

**Psikososyal Koruma, Önleme ve
Kriz Müdahale Hizmetleri
Okul Uygulama Kılavuzu**

2024 KOCAELİ

KOORDİNASYON

MENDUH KIŞKAN

SEYHAN ERTAŞ

HAZIRLAYANLAR

GÜLSÜM COŞKUN

AYŞEGÜL AKGÜL

ALİ KAYA

CEM SARI

ELİF KURT

ESRA YILDIRIMLI ALİŞ

GÖZDENUR YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
KRİZ VE PSİKOSOSYAL MÜDAHALE HİZMETLERİ	5
OKUL YÖNETİMİNİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI	7
<i>Yasal Süreç</i>	7
Suçu Bildirim Yükümlülüğü (TCK Madde 278).....	8
Kamu Görevlisinin Suçu Bildirim Yükümlülüğü (TCK Madde 279)	8
Korunma Gerekliğini Bildirme (TCK Madde 98).....	8
Kuruma Başvuru (Çocuk Koruma Kanunu Madde 6)	9
Görevi Kötüye Kullanma (TCK 257)	9
<i>Okul Ortamındaki Güvenlik Tedbirlerini Kontrol Etmek</i>	9
<i>Öğrenci/Veli/Öğretmenlere Yönelik Psikososyal Destek Çalışmalarının Geciktirilmeden Başlatılmasını Sağlamak</i>	9
Madde 13 –	10
ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ VAKALARINDA MÜDAHALE HİZMETLERİ	13
<i>Fiziksel İstismar</i>	13
<i>Duygusal İstismar</i>	13
<i>Cinsel İstismar</i>	13
<i>İhmal</i>	14
<i>Cinsel İstismar Vakalarında Müdahale Hizmetleri</i>	14
ÖLÜM-YAS TRAVMASI MÜDAHALE HİZMETLERİ	15
<i>Ölüm/Yas Akut Dönemde/Olayın Hemen Sonrasında Yapılması Gerekenler</i>	15
İNTİHAR TRAVMASI MÜDAHALE HİZMETLERİ	18
<i>İntihar Akut Dönemde/Olayın Hemen Sonrasında Yapılması Gerekenler</i>	18
ŞİDDETİ ÖNLEME VE MÜDAHALE HİZMETLERİ	21
<i>Şiddete Maruz Kalan Öğrenciler İçin Okulda Yapılacaklar</i>	21
DOĞAL AFET- KAZA MÜDAHALE HİZMETLERİ	22
DİĞER TRAVMATİK OLAYLAR VE MÜDAHALE HİZMETLERİ	23
<i>Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi Çalışmaları</i>	23
KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER	25
<i>Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Başvuru, Bildirim Mükellefiyeti Ve Yükümlülükler</i>	26
<i>Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Gönderilmesi</i>	27

<i>Danışmanlık Tedbiri</i>	27
<i>Eğitim tedbiri</i>	28
<i>Bakım tedbiri</i>	28
<i>Barınma tedbiri</i>	28
<i>Sağlık tedbiri</i>	29
<i>Tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve denetimi</i>	29
SONUÇ	29
KAYNAKÇA	30
EKLER	32

GİRİŞ

Değişen ve gelişen dünyada tüm toplumu ya da tek tek bireyleri derinden etkileyen zorlayıcı yaşam olayları sık sık yaşanmaktadır. Salgın hastalıkların, terör saldırılarının, savaşların ve akabinde göç gibi travmatik olayların üst üste yaşandığı bir zamanda bireylerde; fiziksel, sosyal, zihinsel ve psikolojik alanda tepkiler ortaya çıkar. Zorlayıcı yaşam olayları sonrası kişinin hissettiklerine ve davranışlarına dair farkındalığını arttırmak, baş etme becerilerini güçlendirmek için psikososyal müdahale hizmetleri doğrultusunda öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik okullarda yapılması gereken çalışmalar vardır. Psikososyal müdahale hizmetleri kapsamındaki çalışmaların etkili ve hızlı bir şekilde okullarda uygulanması gerekmektedir. Bu sayede oluşabilecek olumsuz etkilerin azaltılması ve normalleşme sürecinin hızlandırılması sağlanır. Bu kılavuz, okullarda yaşanan kriz/travma durumlarında okul idarecileri ve /psikolojik danışmanların izlemesi gereken yol haritası ve yöntemlerin neler olduğunu ve nasıl uygulanacağı konusunda bilgi vermek için hazırlanmıştır.

KRİZ VE PSİKOSOSYAL MÜDAHALE HİZMETLERİ

Örgün eğitime devam eden çocuklar için risk kavramı, halihazırda bir yetersizlik göstermeyen fakat sonraki dönemlerde yetersizlik gösterme olasılığı beklenenden daha yüksek olan çocuklar için kullanılmaktadır. Riskli davranışlar, gerek ergenlikte gerekse sonraki yaşam dönemlerinde yaşamı, eğitimi ve sağlığı tehdit edebilecek davranışlardır (Machamer ve Gruber, 1998; Akt. Yazıcıoğlu, 2019).

Düşük akademik başarı, düşük öz saygı, suça yönelim, aile içi sorunlar, yoksulluk, gibi nedenlerle okulu bırakma zorunda kalan öğrenciler, risk altındaki öğrenciler olarak ifade edilir. Bununla birlikte yaşanan ekonomik krizler, doğal afetler (deprem, yangın, sel ve çığ), ayrımcılık, göç, salgın hastalıklar, maden kazası, terör saldırıları ve savaş gibi toplumun büyük kesimini etkileyen travmalarla birlikte sık rastlanan bireysel travmalar (örn., intihar, ölüm-yas, ihmal ve istismar, ciddi kazalar ve yaralanmalar, şiddet, hastalıklar, ebeveyn kaybı) risk durumunu arttırarak gün geçtikçe birey, aile ve toplum düzeyinde daha dayanıklı olmayı gerektirmektedir.

Travma/Kriz: Zorlu, örseleyici ve/veya tehdit olarak algılanan durum ya da olaya bağılı olarak bireyin baş etme becerilerinin yetersiz kaldığı, kişisel iyilik hâlinin ve/veya psikolojik sağlığının bozulduğu, genellikle yoğun belirsizliklerin yaşandığı karmaşık süreçtir.

Travmatik olay: Ani, beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan, bireyin baş etme potansiyelini etkisiz kılan, kendisinin veya yakınlarının yaşamını, fiziksel/bilişsel/duygusal bütünlüğünü tehdit eden ve/veya toplumu etkileyen olayı/durumu ifade eder. Bu tür olaylar, bireyin dünyaya bakış açısını derinden sarsarak güvensizliğe neden olurken özellikle çocuklar ve ergenler açısından çok daha kalıcı ve şiddetli sonuçlara yol açabilir.

Sayı ve diğerlerinin (2000) yapmış oldukları çalışmaya göre, genel olarak kriz durumlarında yaşanan kargaşaya, acil eyleme geçerek sorun kronikleşmeden ve ruhsal bir bozukluk oluşmadan müdahale edilmesi kriz sonrası oluşabilecek zararları büyük oranda önleyebilir. (MEB, 2021a). Bu yüzden bir kriz durumuna müdahale de etkili olabilmek için kriz ile ilgili doğru bilgilerin edinilmesi ve bireylerin tam olarak neye ihtiyaç duyduğunun belirlenmesi ve risk gruplarına odaklanması gerekmektedir. Kriz durumları çok farklı türde ve yapıdaki olayları kapsamaktadır. Bireyi etkileyen tek bir kriz durumu olabileceği gibi geniş kitleleri etkileyen büyük krizler de olabilir. Bu tür olaylar sonrasında bireylerde; fiziksel, sosyal, zihinsel ve psikolojik alanda tepkiler ortaya çıkar. Erdur-Baker (2014) böyle kriz durumlarında, insanlara yardım etmek ve onları desteklemek için neye ihtiyaç duyulduğunu anlamanın; yaşanan krizin etkisinin azaltılmasında ve onunla başa çıkabilmede oldukça önemli olduğunu belirtmiştir (MEB, 2021a). Dolayısıyla okullarda yapılan risk haritası çalışmaları öngörülebilir kriz durumlarında risk altındaki öğrencileri tespit etme ve önleyici çalışmalar yapma konusunda yol göstericidir.

Okullarda risk gruplarını belirlemek ve buna göre önleyici rehberlik çalışmaları yapmak amacıyla kasım ayında 'Sınıf/şube öğretmeni' tarafından oluşturulan 'Sınıf risk haritası' sınıf/şubelerde öğrencilerin risk gruplarında yer alma durumlarını belirler ve bir örneği rehberlik servisine iletilir. Daha sonra sınıf risk haritalarındaki bilgiler kullanılarak '/psikolojik danışman' tarafından, okulda /psikolojik danışman yoksa okul idaresi tarafından '*Okul risk haritası*' oluşturulur ve bir örneği okulun bağlı bulunduğu bölgedeki rehberlik ve araştırma merkezine gönderilir.

OKUL YÖNETİMİNİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Okul yönetiminin öncelikli sorumluluğu okulu fiziksel ve psikosozyal risklere karşı güvenli hale getirmektir. Okulda görev yapan tüm çalışanların ilgili mevzuata göre görev ve sorumluluklarını öğrenmesi sağlanmalıdır. Tüm personelin öğrencilere yönelik risklerden haberdar olması için sık aralıklarla riskler, tedbirler ve yaklaşım önerileri içerikli paylaşım toplantıları yapılmalıdır.

Yasal Süreç

Kanun, bazı kişilerin görevleri sırasında bir suç işlendiğini öğrenmeleri halinde, bu durumu ilgili makamlara bildirmelerini zorunlu tutmuş ve bildirmemeleri halinde cezalandırılmaları konusunda düzenleme getirmiştir. Okul personeli çocuktan istismara yönelik bir bilgi geldiğinde veya istismara yönelik ipucu görüldüğünde, çocuk konu ile ilgili gerçekliğine dair sorgulanmadan bildirimde bulunmalıdır. Adli ve kolluk kuvvetlerine (bağlı bulunduğu karakol) ivedi bir şekilde yüz yüze ya da telefon yoluyla bilgilendirme yapılır. Bildirim sürecinde ailenin onayı aranmaz. Tüm yazılı bildirimler elden ve gizli ibaresi ile yapılır. Başvuruda gecikilmesi, çocuk için zarar doğuracağından cezanın tespitinde etkili olacaktır. Bu konudaki kanun maddeleri aşağıda verilmiştir.

Suçu Bildirim Yükümlülüğü (TCK Madde 278)

1. İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2. İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.
3. Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.
4. Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

Kamu Görevlisinin Suçu Bildirim Yükümlülüğü (TCK Madde 279)

1. Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2. Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Korunma Gereksinimini Bildirme (TCK Madde 98)

1. Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

2. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Kuruma Başvuru (Çocuk Koruma Kanunu Madde 6)

Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

Görevi Kötüye Kullanma (TCK 257)

1. Bu yükümlülüğü yerine getirmemek yani koruma altına alınması gereken bir çocuğun, koruma ile görevli kuruma bildirilmemesi Türk Ceza Kanunu 257. maddesi gereğince görevi kötüye kullanma suçunu oluşturabilir.
2. Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Okul Ortamındaki Güvenlik Tedbirlerini Kontrol Etmek

Fiziksel önlem alınmasına gerek varsa öğrenci/öğrencilerin güvenli bir yere alınması sağlanır. Olaya karışan kişiler, olayın içeriğine göre ayrı yerlerde tutularak, yaşanabilecek mağduriyetleri engellenir.

Öğrenci/Veli/Öğretmenlere Yönelik Psikososyal Destek Çalışmalarının Geciktirilmeden Başlatılmasını Sağlamak

Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi - Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesinde bulunan Okul psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale ekibinin görevleri ile ilgili madde aşağıda paylaşılmıştır:

Madde 13 –

(1) Okul müdürü veya okul müdürü tarafından görevlendirilmiş bir müdür yardımcısı başkanlığında, varsa rehberlik öğretmenleri ile rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi her sınıf düzeyinden en az bir sınıf inden oluşur.

(2) Psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetlerinde okul ekibinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

a) Okul ekibi birinci dönemin başı, ikinci dönemin başı ve ikinci dönemin sonu olmak üzere yılda üç kez ve ihtiyaç duyulan hâllerde toplanır.

b) Okul genelinde travma/kriz durumlarında psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetlerini planlar ve gerçekleştirir.

c) Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu” nu (EK-1) doldurur.

ç) Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu” nu (EK-2) doldurarak il/ilçe ekibinden destek talep eder. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile işbirliği yapar.

d) Okulda yaşanan travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirilen krize müdahale çalışmalarını “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Çalışma Raporu”nu (EK-3) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

e) Travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar sonunda gerekli izleme ve değerlendirmeyi yapar, “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri İzleme Formu”nu (EK-4) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

f) Travma/kriz durumlarından etkilenen bireylere ilişkin kayıtları başta gizlilik ilkesi olmak üzere etik kurallara uygun bir şekilde tutar ve muhafaza eder.

g) Gerek görülmesi hâlinde travma/kriz durumlarından etkilenen bireylerin öğretmenleri, ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresinin de krize müdahale sürecine katılımını sağlar.

ğ) Okulda risk grubunda bulunan ve travma/kriz durumlarından etkilenen bireyleri gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirir.

EKİPTEKİ GÖREVİ	YAPILACAK ÇALIŞMALAR	OKULDAKİ GÖREVİ	ADI SOYADI	İLETİŞİM
Koordinatör/ Ekip Başkanı	Kriz durumunda krize müdahale planı doğrultusunda iş ve işlemlerin takibini, organizasyonunu ve müdahale ekibinin çalışmalarını kontrol ve organize eder.	Okul Müdürü		
Okul Eylem Ekibi İletişim Merkezi	Sağlık kuruluşları, emniyet güçleri, il kriz yönetim ekibi ile iletişime geçer. Gerekli telefon trafiğini yürütür.	Müdür Yardımcısı		
		Müdür Yardımcısı		
Psikososyal Destek Ekibi	Kriz durumunda öğrencilerin tahliyesi ve güvenli alana alınmalarından sonra öğrencileri sakinleştirir, psikolojik destek hizmetlerinin yürütülmesini koordine eder.	/Psikolojik Danışman		
		/Psikolojik Danışman		

Tahliye ve Kurtarma Ekibi	Tahliye ekibini kurar.	..... Öğretmeni		
	Alarmı harekete geçirir ve yoklamayı alır.	..... Öğretmeni		
	Öğretmenleri krizden haberdar eder.	..... Öğretmeni		
İlk Yardım Ekibi	Kriz durumunda meydana gelebilecek yaralanmalarda güvenli alanda ilk yardım faaliyetlerini koordine eder ve gerekli ilk yardımın verilmesini sağlar.	..... Öğretmeni		
		..... Öğretmeni		
İletişim Ekibi	Aileleri krizden haberdar eder. Çevre güvenliğinin sağlanmasında güvenlik kuvvetlerine yardımcı olur.	..... Öğretmeni		
		..... Öğretmeni		
Basın Sorumlusu	Basın açıklamalarını ve gerekli açıklamaları ilgili kurum ve kuruluşlara yapar. Bilgilendirme ve çalışmalarla ilgili yetkilidir.	..... Öğretmeni		

ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ VAKALARINDA MÜDAHALE HİZMETLERİ

Çocukların ya da ergenlerin ana-babaları, onları bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli bireyler, vasi gibi kişiler ya da yabancı kişiler tarafından yapılan; bedensel ve/ya psikolojik olarak sağlıklarına zarar veren; fiziksel, duygusal, cinsel ya da zihinsel gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlardır (MEB, 2022).

Fiziksel İstismar

Çocuğun sağlığını olumsuz etkileyen ve vücutta iz bırakan lezyonların ve yaralanmaların bulunması bakımından tespit edilmesi daha kolay olan fiziksel istismar; çoğunlukla dayak olarak düşünülse de çocuğa yönelik yapılan ve kırıkların, yanıkların, morlukların, kesiklerin ortaya çıkmasındaki nedenler olarak adlandırılmaktadır. Fiziksel istismar uygulanış tarzı bakımından aletsiz (tokat, tekme, yumruk, ısırma, çimdikleme vb.) ve aletli (kemer, hortum, sopa, sigara, sıcak su vb.) olmak üzere iki farklı şekilde görülmektedir (Polat vd., 1997).

Duygusal İstismar

Ebeveyn ya da çocuğa bakan kişinin davranışları ya da sözleriyle çocuğun ruh sağlığını bozacak etkide bulunması ve çocuğun bu nedenle büyüme gelişme ve ruh sağlığı açısından genetik kapasitesine ulaşmasının engellenmesidir. Bu durum bir süreç içinde, pek çok defalar tekrarlanabileceği gibi, tek bir seferde de gerçekleşebilir (MEB, 2022). Duygusal istismar davranışları; reddetme, aşağılama, yalnız bırakma, tehdit etme, korkutma, suça yöneltme, yüksek beklenti, duygusal sorumluluğunu yerine getirmeme gibi ebeveyn davranışlarını içermektedir.

Cinsel İstismar

Psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel uyarıcı olarak kullanılması ve çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olmayacağı, gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dahil edilmesidir (MEB, 2022).

- Çocuğa cinsel içerikli şeyler söylemek ve çocukla aynı içerikte konuşmalar yapmak

- Teşhircilik, röntgencilik
- Çocuğun cinsel ilişki sahnesine doğrudan şahit olması
- Çocuğa cinsel organ göstermek, çocuğun cinsel organlarını göstermesini istemek, banyodayken çocuğu seyretmek,
- Çocuğa cinsel içerikli materyal göstermek (pornografik film seyrettirmek, fotoğraflar göstermek)
- Çocuğu pornografik malzemeler için kullanmak
- El ile ya da bir cisimle genital temas, rektal bölgelere veya vücudun diğer bölgelerine dokunmak

İhmal

Ebeveynleri veya çocuğun bakımıyla ilgilenen kişiler tarafından çocuğun zarar görmesine ya da zarar görme riskine neden olacak ihmalkâr davranışları ve çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı durumları ortaya çıkmaktadır. Bunlar; beslenme, giyinme, sağlık, eğitim, çevresel tehlikelerden koruma, denetim, ilgi, sevgi gibi ihtiyaçlardır (Dubowitz, 2002).

Cinsel İstismar Vakalarında Müdahale Hizmetleri

1. Cinsel istismar durumlarında çocuğun beyanının doğruluğu sorgulanmadan, beyanı esas kabul edilerek süreç yürütülür.
2. Çocuğun beyanı, durumu öğrenen kişi tarafından tutanak altına alınır.
3. TCK 279. maddesi **bildirim yükümlülüğü** gereğince adli ve kolluk birimlerine ivedi bir şekilde telefon yoluyla bildirim yapılır. (İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube, Çocuk İzlem Merkezi, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Alo 183 İhbar Hattı) ve (İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi). Daha sonra okul yönetimi tarafından İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne “GİZLİ” ibaresi kullanılarak bilgi yazısı elden ulaştırılır.
4. Çocuğun ve haberdar olan diğer kişilerin başkalarına anlatımı engellenerek konunun gizliliğine özen gösterilir.
5. Bildirim sürecinde ailenin onayı aranmaz.

6. Süreç hakkında aile bilgilendirilir. Ancak istismar aile üyelerinden kaynaklı ise aileye bilgi verilmez.
7. Bildirim sonrası süreçler hakkında çocuk bilgilendirilir.
8. İstismar okulda ve öğrenciler arasında gerçekleşmiş ise, çocukların aileleri, okula görüşmeye aynı anda çağrılmamalıdır. İstismara uğrayan öğrenci kadar istismarcı da korunmalı ve güvenliği sağlanmalıdır.
9. Okul ekibi tarafından travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu (Ek-1)” doldurulur.
10. Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu (Ek-2)” doldurularak destek talep edilebilir. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile iş birliği yapılır.
11. Fiziksel istismar, ihmal ve siber zorbalık gibi istismar vakalarında da bu basamaklar takip edilerek bildirim yapılır.

ÖLÜM-YAS TRAVMASI MÜDAHALE HİZMETLERİ

Ölüm, canlı organizmanın artık işlevini bildiğimiz hayatın sonlanması ve biyolojik yaşam belirtilerini göstermemesidir (MEB, 2018a).

Bireyin yaşamında en acı veren kayıp ölümdür Her kaybın ardından başlayan yas süreci, kayıp karşısında gösterilen doğal ve normal bir tepkidir. Her birey için farklı ve zorlayıcı bir süreçtir (Pişkin, 2019).

Ölüm/Yas Akut Dönemde/Olayın Hemen Sonrasında Yapılması Gerekenler

1. Olayın okulda gerçekleşmesi durumunda, olay yeri, güvenlik çemberine alınmalıdır.
2. Olay ders saatinde gerçekleştiyse, olayın içeriğine göre gerekli önlemler alınarak öğrencilerin olay yerini görmemesi sağlanmalıdır.

3. Bütün öğrencilerin ve personelin fiziki güvenliği sağlanmalıdır.
4. İhtiyaca göre polis ve/veya ambulans çağrılmalıdır.
5. Olay hakkında ilgili üst kurumların, mevcut durum ve yapılacaklarla ilgili bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
6. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinin toplanması sağlanmalıdır.
7. Olay hakkında öğretmenlere, okul personeline ve velilere varsa mesaj sistemi üzerinden kısa, net ve doğru bir bilgilendirme yapılmalıdır (istismar durumları hariç).
8. Olayın içeriğine göre gerekirse güvenlik açısından öğrencilerin, velilerin gözetiminde okuldan ayrılmaları sağlanmalıdır (Burada ikinci derecede yakın akraba iletişim bilgilerinin de olması önemlidir.).
9. Bilgi kirliliğine yol açmamak için en kısa sürede, tüm okul personelinin katılacağı, olayla ilgili net ve doğru bilginin verileceği bir bilgilendirme toplantısının yapılması sağlanmalıdır.
10. Görevlerini sürdüremeyecek durumda olan, etkilenmişlik düzeyi yüksek öğretmen ve personel belirlenmeli ve gerekli yardımı almaları sağlanmalıdır.
11. Veli bilgilendirilmesinden önce ölen öğrencinin ailesine ait telefon numaralarının okul SMS sisteminden mutlaka çıkarılması sağlanmalıdır.
12. Okul idaresi olarak, okul web sitesinde ve SMS yolu ile velilerle bir taziyeye mesajı paylaşılması sağlanmalıdır. Okul psikolojik danışmanı/i ile birlikte hazırlanacak metinde, taziyenin yanı sıra detay içermeksizin olay hakkında kısa bilgilendirme yapılmalı, olay anlaşılabilir genel hatlarıyla anlatılarak gereksiz detaylara girilmemelidir.
13. Ölüm durumunda taziyelerinizi sunmak, cenaze töreninin detaylarını öğrenmek, okulun yapabileceklerini ve diğer öğrencilere hangi bilgilerin verileceğini sormak üzere vefat eden öğrencinin ailesi ile iletişime geçilmelidir.
14. Bir ölüm olayının yaşandığı durumlarda bilgilendirme, tüm öğrencilere mümkünse aynı zamanda (yurtlarda ya da okulda ilk ders saatlerinde) yapılmalıdır.

15. Bir ölüm söz konusu ise, olayın ertesini günü yapılacak sabah töreninde okul idaresi, ölümle ilgili duygularını basit ve diğer öğrencilerin duygularını dikkate alarak ifade etmelidir.
16. Öğrencilere olay hakkında basit, net ve doğru bilgi verilmelidir.
17. Henüz bilgi edinilmemiş konular için “Henüz bu konuda bilgi sahibi değiliz; sahip olduğumuz bilgileri sizinle paylaşmaya devam edeceğiz.” biçiminde bir açıklama yapılmalıdır.
18. Medyaya, okulda planlanan/yürütülen çalışmalarla ilgili olarak bilgilendirme yapılması gereken durumlarda bu bilgilendirmenin görevlendirilecek tek kişi tarafından yapılması sağlanmalıdır.
19. Öğrencilerin, ölen arkadaşları için okulun bir bölümünde anma amaçlı köşe oluşturmasına ya da anma töreni yapmasına izin verilmeli, ancak süreye ve paylaşımların içeriğine dikkat edilmelidir. (intihar hariç)
20. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinin gün sonunda yapacağı paylaşım ve değerlendirme toplantıları planlanmalıdır (Bu süreç kriz durumu sona erece kadar devam etmelidir.).
21. Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu” nu (EK-1) doldurur.
22. Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu” nu (EK-2) doldurarak il/ilçe ekibinden destek talep eder. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile işbirliği yapar.
23. Okulda rutin işleyişe mümkün olduğunca çabuk dönülmesi ve normal müfredata devam edilmesi sağlanmalıdır.

İNTİHAR TRAVMASI MÜDAHALE HİZMETLERİ

Durkheim intiharı; bireyin sonucunun ölüme neden olacağını bilerek yaptığı, fiilin doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkardığı ölüm olarak tanımlamıştır (MEB, 2018b).

İntihar/Ölümlü İntihar: Kasıtlı olarak kendini öldürmek için yapılan ve ölümlü sonuçlanan eylemdir.

İntihar Girişimi: Kasıtlı olarak kişinin yaşamını sonlandırması amaçlı eylemdir.

İntihar Düşüncesi: Kişinin yaşamını sonlandırmayı düşünmesidir.

İntihar olgusuna karşı neden dikkatli olmalıyız?

İntihar oranının en yüksek olduğu yaş 12-17 yaş arasında, intiharın fazla olduğu yaş 16, en az olduğu yaş 13'tür. İntihar genç ölümlerinin 2. en büyük nedenidir (Ok, 2019). Bütün insanlarda en yaygın 10. Neden ve engellenebilir olması göz önüne alındığında öğrenci intihar düşüncesini paylaşmışsa, tutanak altına alınarak, idare bilgilendirilir, aileye bilgi verilir, sağlık kuruluşuna yönlendirilir.

İntihar Akut Dönemde/Olayın Hemen Sonrasında Yapılması Gerekenler

1. Olayın okulda gerçekleşmesi durumunda, olay yeri, güvenlik çemberine alınmalıdır.
2. Olay ders saatinde gerçekleştiyse, olayın içeriğine göre gerekli önlemler alınarak öğrencilerin olay yerini görmemesi sağlanmalıdır.
3. Bütün öğrencilerin ve personelin fiziki güvenliği sağlanmalıdır.
4. İhtiyaca göre polis ve/veya ambulans çağrılmalıdır.
5. Olay hakkında ilgili üst kurumların, mevcut durum ve yapılacaklarla ilgili bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
6. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinin toplanması sağlanmalıdır.

7. Olay hakkında öğretmenlere, okul personeline ve velilere varsa mesaj sistemi üzerinden kısa, net ve doğru bir bilgilendirme yapılmalıdır (istismar durumları hariç).
8. Olayın içeriğine göre gerekirse güvenlik açısından öğrencilerin, velilerin gözetiminde okuldan ayrılmaları sağlanmalıdır (Burada ikinci derecede yakın akraba iletişim bilgilerinin de olması önemlidir.).
9. Bilgi kirliliğine yol açmamak için en kısa sürede, tüm okul personelinin katılacağı, olayla ilgili net ve doğru bilginin verileceği bir bilgilendirme toplantısının yapılması sağlanmalıdır.
10. Görevlerini sürdüremeyecek durumda olan, etkilenmişlik düzeyi yüksek öğretmen ve personel belirlenmeli ve gerekli yardımı almaları sağlanmalıdır.
11. Veli bilgilendirilmesinden önce ölen öğrencinin ailesine ait telefon numaralarının okul SMS sisteminden mutlaka çıkarılması sağlanmalıdır.
12. Okul idaresi olarak, okul web sitesinde ve SMS yolu ile velilerle bir taziyе mesajı paylaşılması sağlanmalıdır. Okul psikolojik danışmanı/ i ile birlikte hazırlanacak metinde, taziyenin yanı sıra detay içermeksizin olay hakkında kısa bilgilendirme yapılmalı, olay anlaşılabilir genel hatlarıyla anlatılarak gereksiz detaylara girilmemelidir.
13. Bir ölüm olayının yaşandığı durumlarda bilgilendirme, tüm öğrencilere mümkünse aynı zamanda (yurtlarda ya da okulda ilk ders saatlerinde) yapılmalıdır.
14. Bir ölüm söz konusu ise, olayın ertesi günü yapılacak sabah töreninde okul idaresi, ölümle ilgi duygularını basit ve diğer öğrencilerin duygu dünyasını dikkate alarak ifade etmelidir.
15. Öğrencilere olay hakkında basit, net ve doğru bilgi verilmelidir.
16. Henüz bilgi edinilmemiş konular için “Henüz bu konuda bilgi sahibi değiliz; sahip olduğumuz bilgileri sizinle paylaşmaya devam edeceğiz.” biçiminde bir açıklama yapılmalıdır.
17. Medyaya, okulda planlanan/yürütölen çalışmalarla ilgili olarak bilgilendirme yapılması gereken durumlarda bu bilgilendirmenin görevlendirilecek tek kişi tarafından yapılması sağlanmalıdır.

18. **Ölümle ilgili bilgi paylaşılırken intihar yöntemi ilgili ayrıntılardan kaçınmalıdır.**
19. **Ölüm nedeni intihar ise “anma köşesi” ya da “anı defteri” oluşturulmamalı, ancak diğer öğrenciler tarafından bu konuda gelen yoğun talepler var ise 3 günü geçmeyecek biçimde öğrencilerin duygularını yazılı olarak ifade etmelerine olanak sağlanmalıdır.**
20. **Paylaşımların içeriğinin psikolojik danışman/ tarafından her gün kontrol edilmesi sağlanmalı ve dikkat çeken durumlar için gerekirse gözlem ve bireysel görüşmeler yapılmalıdır. İntihar durumunda cenaze törenine katılmak isteyen öğrencilere, ancak velileri ile birlikte törene katılabilecekleri söylenmelidir.**
21. **İntihar durumunda gerçekleşen ölümlerde okul tarafından öğrenciler için toplu bir cenaze organizasyonu yapılmamalıdır.**
22. **Ölüm nedeni bir intihar ise, intiharın kahramanca, özendirici ve model alınabilecek bir davranış gibi gösterilmemesi için önlemler alınmalıdır.**
23. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinin gün sonunda yapacağı paylaşım ve değerlendirme toplantıları planlanmalıdır (Bu süreç kriz durumu sona erece kadar devam etmelidir.).
24. Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu” nu (EK-1) doldurur.
25. Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu” nu (EK-2) doldurarak il/ilçe ekibinden destek talep eder. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile iş birliği yapar.
26. Okulda rutin işleyişe mümkün olduğunca çabuk dönülmesi ve normal müfredata devam edilmesi sağlanmalıdır.

ŞİDDETİ ÖNLEME VE MÜDAHALE HİZMETLERİ

WHO'nun tanımına göre şiddet, kendine, başkasına, grup ya da bir topluluğa yönelik olarak, ölüm, yaralanma, ruhsal zedelenme, gelişimsel bozukluğa sebep olabilecek şekilde fiziksel zorlama, güç kullanımı ya da tehdidin amaçlı bir biçimde kullanılması eylemi olarak tanımlanmıştır (WHO, 2002).

Şiddete Maruz Kalan Öğrenciler İçin Okulda Yapılacaklar

1. Okuldaki öğrencilerin fiziksel (fiziki muayene yapmadan, morluklar, şişlik, kızarıklık vb.) ve psikolojik değişiklikler (içe kapanma, sinirlilik, iştahsızlık vb.) okul personeline takip edilir.
2. Fiziksel ve psikolojik değişiklikler gözlenen öğrenciler hakkında ayrıntılı bilgi almak amacıyla sınıf/şube öğretmenleri ve okul yönetimi ile iş birliğine gidilir. Okul içinde veya dışında yaşanabilecek daha ağır sağlık problemlerini engellemek için (travma, beyin kanaması, baygınlık vb.) sağlık kuruluşları ile de iş birliğine gidilmelidir.
3. Şiddete maruz kalan öğrencinin kim/kimler tarafından şiddete maruz bırakıldığı tespit edilir.
4. Şiddete maruz kalan öğrenci ile görüşme yapılır.
5. Şiddete maruz kalan öğrencilerin velilerinden bilgi alınır ve veliye bilgilendirme yapılır.
6. Şiddet veli, yetişkin, bakım veren, öğretmen gibi kişilerce uygulandıysa yasal süreç; öğrenciler arası (akran zorbalığı, siber zorbalık, darp, yaralanma vb) ise olayın boyutuna göre danışma, disiplin, kolluk, ambulans bildirim süreci işletilir.
7. Öğrenciye yönelik psikolojik danışmanlık süreci planlanarak uygulanır.
8. Gerekli hallerde öğrenci, sağlık kuruluşlarına yönlendirilir.
9. Okul dışında yaşanan şiddet olayları için öğrenci ile yapılan görüşme sonrasında tutanak tutulur ve kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunulur.
10. Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla "Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu" nu (EK-1) doldurur.

11. Travma/kriz durumunda personel kapasitesi yetersiz kaldığında ve destek ihtiyacı ortaya çıktığında “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Destek Talep Formu” nu (EK-2) doldurarak il/ilçe ekibinden destek talep eder. Gerekli durumlarda il/ilçe ekibi ile işbirliği yapar.

DOĞAL AFET- KAZA MÜDAHALE HİZMETLERİ

1. Afet anında okul acil durum eylem planı uygulanır. Eğitim ve tatbikatlarla öğretilen farklı afet türleri karşısında doğru davranış kurallarının uygulanmasını sağlar (depremler sırasında; **çök, kapan, tutun** veya tahliye sırasında; **koşma, itme, konuşma, geri dönme** gibi).
2. Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi Kurulunun tahliye veya yerinde sığınak kararı sonrasında tahliye planına uygun olarak öğrenciler sevk edilir ve güvenli toplanma alanına götürülür.
3. Varsa yaralı öğrencilere ilk yardım yapmalı ve yönetim ivedilikle bilgilendirilmelidir.
4. Gerekli durumlarda acil müdahale için ilgili kurumlarla iletişime geçilir (112, AFAD).
5. Okul psikososyal müdahale ekibi toplanır. Daha önce belirlenen görev dağılımına göre koordinasyon sağlanır.
6. Korku ve paniğe kapılan öğrencileri sakinleştirerek olan olay hakkında bilgi verilmelidir.
7. Öğrenci teslim prosedürleri öğrencilerin doğrudan ve sadece velilerine veya önceden belirlenmiş acil durum kişilerine teslim edilmesini sağlar.
8. İl/İlçe psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale ekipleri ile iletişime geçilir.
9. Risk durumu geçtikten sonra psikolojik ilk yardım(PİY) hizmetleri başlatılır.
10. Normalleşme vurgulanarak eğitim öğretime en kısa zamanda devam edilmesi sağlanır.
11. Psikososyal müdahale hizmetlerince uygun çalışmalar planlanarak yürütülür. Öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik çalışmalar yapılır.
12. Süreç içerisinde izleme çalışmaları devam ettirilerek psikolojik açıdan yoğun etkilenen öğrencilerin tespiti yapılır ve gerekli müdahaleler için yönlendirilir.

DİĞER TRAVMATİK OLAYLAR VE MÜDAHALE HİZMETLERİ

Terör, Çığ, Sel, Yangın, Maden Kazaları, Göç ve Salgın Hastalık gibi diğer zorlu yaşam olaylarında da, Psikososyal destek programı uygulama kılavuzu akut dönem/olayın hemen sonrasında yapılması gerekenler tablosu, Nisan 2019 Tebliğler Dergisi psikososyal koruma, önleme ve müdahale yönergesi, MEB psikososyal destek programları doğrultusunda çalışmalar yürütülecektir.

Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi Çalışmaları

Etkilenen kişi/grup sınıflarla yapılacak çalışmalarda dikkat edilecekler:

1. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibince planlanan okul genelindeki faaliyetler takip edilerek öğretmenlerin, personelin, ekibin yeterli kaynak ve desteğe sahip olması sağlanmalıdır.
2. Müdahale süresince ekip için bir çalışma ortamı sağlanmalı, zorunlu durumlarda rehberlik servisinde gerekli fiziksel düzenlemeler yapılmalıdır.
3. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından tüm öğretmenlere Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirmesi yapılmalıdır.
4. Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirme sırasında öğretmenlerin olayla ilgili duygularını paylaşması sağlanmalıdır.
5. Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile ilgili bilgilendirmeye ait “Öğretmen Bilgi Notu” dağıtılmalıdır.
6. Öğretmenlere sınıflarındaki öğrencilere olay hakkında nasıl bilgi vermeleri gerektiği ve dikkat etmeleri gereken noktalar anlatılmalıdır.
7. Olaydan birinci derecede etkilenen ve risk altındaki öğretmenler belirlenerek ihtiyaç halinde destek alabilmeleri için gerekli sağlık kurumlarına yönlendirilmelidir.
8. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından tüm sınıflarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirmesi yapılmalıdır.
9. Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirmesi sırasında öğrencilerin olayla ilgili duygularını paylaşması sağlanmalıdır.

10. Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirmesi sırasında krizden etkilenme düzeyi yüksek, öncelikli ve bireysel müdahale gereken öğrencilerin tespit edilebilmesi için gözlem yapılmalı ve bu bilgi psikolojik danışman/ ile paylaşılmalıdır.
11. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi ve psikolojik danışman/rehber öğretmen iş birliği ile ölen öğrencinin yakın arkadaşları ya da etkilenme düzeyi yüksek öğrenciler için ilk 24 saat içinde acil destek planı oluşturulmalıdır.
12. Olaydan birinci derecede etkilenen ve risk altındaki öğrenciler belirlenerek ihtiyaç halinde destek alabilmeleri için gerekli sağlık kurumlarına yönlendirilmelidir.
13. Öğrenciler ihtiyaç duyduklarında yardım isteme davranışlarında bulunmaları için teşvik edilmelidir.
14. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından velilere Travma Sonrası Stres Bozukluğu bilgilendirmesi yapılmalıdır.
15. Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile ilgili veli bilgilendirme mektubunun dağıtımı sağlanmalıdır.
16. Veliler, ihtiyaç halinde destek alabilmeleri için gerekli sağlık kurumlarına yönlendirilmelidir.
17. Gün sonunda Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi ile paylaşım ve değerlendirme toplantısı yapılmalıdır.
18. Olay günü okula gelmemiş öğrenciler tespit edilmelidir (Bireysel bilgilendirme ve müdahale gerekebilir.).
19. Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi, takım koordinatörüyle gün boyu iletişim halinde olmalıdır.
20. Okulda yaşanan travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirilen krize müdahale çalışmalarını “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Çalışma Raporu”nu (EK-3) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.
21. Travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar sonunda gerekli izleme ve değerlendirmeyi yapar, “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri

İzleme Formu"nu (EK-4) doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

22. Travma/kriz durumlarından etkilenen bireylere ilişkin kayıtları başta gizlilik ilkesi olmak üzere etik kurallara uygun bir şekilde tutar ve muhafaza eder.

KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER

Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuk yetiştirme sorumluluğunun ana-baba ile birlikte devlete de ait olduğu, ana-babanın sorumluluklarını yerine getirmesinde yasal temsilcilere uygun yardımın yapılması gerektiği ve yasal temsilciye rehberlik edilmesi gerektiği; hakların uygulanmasında devletin olanakları ölçüsünde çocuğun bakımını üstlenen kişilere maddi yardım ve destek programlarının uygulanacağı düzenlenmiştir.

Suçta sürüklenen, korunma ihtiyacı olan (mağdur çocuklar dahil) çocuk hakkında; öncelikle içinde bulunduğu özel durumlar ve gereksinimleri dikkate alınarak, ailesinin yanında desteklenmesi, ailesinin yanında kalmasının çocuğun yararına olmadığı durumlarda ise en son çare olarak kurum bakımına alınmasına yönelik tedbirler, koruyucu ve destekleyici tedbirlerdir.

Çocuğun gereksinim duyduğu hizmetlerin aile çevresinden ayrılmadan verildiği tedbirler, **destekleyici tedbirler** olup amacı çocuğun bulunduğu ortam içinde iyileştirilmesidir. Bu tedbirler; çocuğun içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesine yönelik; danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbirlerini kapsamaktadır.

Destek hizmetlerine karşın çocuğun aile yanında kalmasının yararına olmadığı durumlarda uygulanacak tedbirler ise **koruyucu tedbirler**dir. Koruyucu tedbirler çocuğun geçici veya sürekli olarak yatılı bir kuruma, koruyucu aile yanına ya da kurum bakımına alınmasına ilişkin tedbirlerdir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Başvuru, Bildirim Mükellefiyeti Ve Yükümlülükler

Eğitim kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

İl ve ilçe Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Gönderilmesi

Mahkeme veya çocuk hâkimince bu Yönetmelik uyarınca verilen;

- a) **Danışmanlık ve barınma tedbir kararları**, ilgisine göre il millî eğitim müdürlükleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri ya da yerel yönetimlere,
- b) **Eğitim tedbiri kararı**, ilgisine göre il millî eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine,
- c) **Bakım tedbiri kararı** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine,
- ç) **Sağlık tedbiri kararı**, il sağlık müdürlüklerine gönderilir.

Okullarda,

danışmanlık tedbiri hizmetinin yerine getirilmesinden psikolojik danışman/

eğitim tedbiri hizmetinin yerine getirilmesinden ise okul yönetimi sorumludur.

Danışmanlık Tedbiri

Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir.

Adli makamlarca danışmanlık tedbiri kararı verildiği durumlarda, danışmanlık tedbiri uygulamaları rehberlik servisi tarafından yerine getirilir. Eğitim kurumlarında psikolojik danışman/rehber öğretmen bulunmadığı veya çocuğun herhangi bir eğitim kurumu ile ilişkisi bulunmadığı durumlarda ise danışmanlık tedbiri uygulamaları rehberlik ve araştırma merkezleri veya il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği çocuğun ikamet adresine en yakın okulun psikolojik danışman/rehber öğretmeni tarafından yerine getirilir.

Hakkında danışmanlık tedbiri kararı verilmiş çocuğa ve bu çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere yönelik alınan kararın gerekçesinin içeriğine ve bireylerin ihtiyaçlarına göre müdahale programları uygulanır ve gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin uygulama raporu mahkemeye sunulur. Danışmanlık tedbiri kararı uygulamalarında ilgili kolluk birimleri ve diğer kamu kurum kuruluşlarıyla iş birliği yapılır.

Eğitim tedbiri

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasına yönelik tedbirler ile çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir. Eğitim tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili birimleri tarafından yerine getirilir.

Bakım tedbiri

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından çocuğun resmî veya özel bakım yurduna yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden veya Kurumun bu kapsamda yürüttüğü hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik tedbirdir.

Barınma tedbiri

Barınma tedbiri, yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri **gizli** tutulur. Barınma tedbiri, Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.

Sağlık tedbiri

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir. Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve denetimi

Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plân hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plân çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulacak şekilde üst kuruma iletilir.

Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir. Dolayısıyla, eğitim ve danışmanlık tedbiri kararları uygulama sürecinde mahkemeye üç ayda bir rapor sunulur.

SONUÇ

Bu kılavuzda bireyleri derinden etkileyen zorlayıcı yaşam olayları karşısında, olumsuz etkilenme düzeyini en aza indirecek ve bireylerin en kısa sürede normal yaşantısına dönmesini sağlayacak müdahaleler açıklanmıştır. Bu olaylarla karşılaşmadan önce önleyici çalışmaların yapılması olası durumlarda krizin etkilerini azaltmak ve etkili ve hızlı bir çözüm için yardımcı olacaktır. Detaylı bilgi için kılavuzun hazırlanmasında kullanılan kanun, tüzük, yönetmelik, genelge, yönerge gibi mevzuat kaynakları güncellenme olasılığı dikkate alınarak kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aydın, İ. (2010). *Alternatif okullar*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çocuk Koruma Kanunu, Tarih: 3/7/2005 Sayı: 5395
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik: Tarih: 15/7/2005 Sayı: 25876
- Dubowitz, H. (2002). "Preventing child neglect and physical abuse: a role for pediatricians". *Pediatrics in Review*, 23(6), 191-195.
- İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2022). Çocuk İhmal ve İstismar Broşürü <https://istanbul.meb.gov.tr/www/brosurler-ogretmen/icerik/>
- MEB. (2022). Çocuk İhmal ve İstismarı Öğretmen Eğitim İçerikleri <https://orgm.meb.gov.tr/www/cocuk-ihmal-ve-istismari-ogretmen-egitim-icerikleri/icerik/1036>
- MEB. (2020). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği. Resmî Gazete, Sayı: 31213. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/14231603_Rehberlik_ve_Psikolojik_Dan_YYma_Hizmetleri_YonetmeliYi_2.pdf MEB. *Psikososyal Destek Programı Uygulama Kılavuzu*. Ankara, 2018.
- MEB. *Psikososyal Güçlendirme Destek Programı Ölüm - Yas*. Ankara, 2018a.
- MEB. *Psikososyal Güçlendirme Destek Programı Ölüm - Yas*. Ankara, 2018b.
- MEB. *Psikolojik Sağlamlık Kuramsal Kitap*. Ankara, 2021.
- MEB. *Psikolojik İlk Yardım Psikolojik Danışman Kitabı*. Ankara, 2021.
- MEB. Tebliğler Dergisi. Nisan 2019 – 2739, *Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi*.
- Pişkin, M. (2019). *MEB Psikososyal Destek Programları, Ölüm-Yas Travması eğitim sunusu*, Ankara.
- Ok, Ü. (2019). *MEB Psikososyal Destek Programları, İntihar Travması eğitim sunusu*, Ankara.
- MEB. *Psikososyal Destek Programları*. Ankara, 2019.
- MEB. (2015). Okul Afet ve Acil Durum Yönetim Planı.
- MEB. (2023). Deprem Sonrası Psikososyal Destek Eylem Planı. <https://orgm.meb.gov.tr/www/psikososyal-destek-eylem-plani-ve-psikososyal-destek-programlari-yayimlandi/icerik/2260>
- MEB. *Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Kılavuzu*, Ankara, 2015.

- Okul Temelli Psikososyal Koruma Önleme Ve Krize Müdahalede Bir Yol Haritası, Çankaya Rehberlik Ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, 2021
- Polat, O., İnanıcı M. A. ve Aksoy, M. E. (1997). *Adli Tıp Ders Kitabı. İstanbul*, Nobel Tıp Kitabevleri.
- Türk Ceza Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 12.10.2004 Resmî Gazete Sayısı: 25611*
- World Health Organization: Violence and Health: Task Force on Violence and Health (2002), Cenevre, WHO, 45.
- Yazıcıoğlu, T. (2019). Risk grubundaki öğrenciler için sınıf öğretmenlerinin yaptığı uyarlamalar ve okul rehberlik servisi ile işbirliğine ilişkin rehberlik öğretmenlerinin görüşleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 410-425.

EKLER

Ek-1

PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE HİZMETLERİ GÖZLEM FORMU

Okul				
Tarih				
Yönetici Sayısı				
Öğretmen Sayısı				
Öğrenci Sayısı				
Çalışma Yapılması Planlanan Kişi Sayısı	Öğrenci	Öğretmen	Veli	Diğer
Eğitim Öğretim Başlama-Bitiş Saatleri				
Toplantı Salonu	( ) Evet ( ) Hayır	Kapasite		
Bireysel Görüşmeye Uygun, Kullanılabilecek Oda Sayısı				
Grupla Görüşmeye Uygun, Kullanılabilecek Oda Sayısı				

TRAVMA/ KRİZ DURUMU

( ) Kaza	( ) İntihar
( ) Şiddet	( ) İstismar
( ) İhmal	( ) Doğal Afet
( ) Ölüm	( ) Göç
( ) Terör	( ) Diğer.....

TRAVMA/ KRİZ DURUMU (ayrıntıları ile açıklanacaktır)

--

TRAVMA/ KRİZ DURUMU MEYDANA GELDİĞİ ANDAN İTİBAREN YAPILAN ÇALIŞMALAR

--

TRAVMA/ KRİZ DURUMUNDAN ETKİLENEN KİŞİLERİN BİLGİLERİ

Bireysel olarak çalışılması gereken kişiler öncelik sırasına göre yazılacaktır. Gerektiğinde bu bireyler grup çalışmasına dahil edilebilir.

Sıra	Adı Soyadı	Unvanı (öğretmen, öğrenci, veli, diğer personel vb. şeklinde doldurulmalıdır)	Etkilenme Durumu

TRAVMA/ KRİZ DURUMUNDAN ETKİLENEN GRUPLARIN BİLGİLERİ

(Etkilenme durumuna göre öncelikli olarak çalışılması gereken grup sırasına göre doldurulmalıdır)

SIRA	ÇALIŞMA GRUBU (öğretmen, öğrenci, veli, diğer)	ETKİLENME DURUMU	Kişi Sayısı

BİLGİ ALINAN KİŞİLERİN İLETİŞİM BİLGİLERİ

Sıra	Adı Soyadı	Görevi	Cep Tel	Elektronik Posta

OKUL PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE EKİBİNİN YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

--

ÖNCELİKLİ YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR

--

PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE EKİBİ

Sıra	Adı Soyadı	Kurumu	Cep Tel	E- Posta

**PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE HİZMETLERİ
DESTEK TALEP FORMU**

(Kriz'e müdahaleyi yapan psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale ekibi tarafından desteğe ihtiyaç duyulduğunda doldurularak il/ilçe psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale ekibine iletilecektir.)

Okul/İlçe Adı				
Adres/ Telefon				
Öğrenci Sayısı				
Şube Sayısı				
Öğretmen Sayısı				
Okul Müdürünün Adı-Soyadı/ Cep Telefonu				
Rehberlik Öğretmenin Adı-Soyadı/ Cep Telefonu				
Travmaya/Kriz'e Yol Açan Olayla İlgili Bilgi (Yeri, Saati, Tarihi, Nasıl Geliştiği)				
Okul/ilçe ekibinin destek isteme nedeni (Okul/ilçe ekibinin olaydan etkilenmiş olması, personel kapasitesinin yetersiz olması vb.)				
Risk altında olduğu düşünülen Kişi Sayısı	Öğrenci	Öğretmen	Veli	Diğer
Okul/İlçe Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi Tarafından Yapılan Çalışmalar	☐ İlk yardım müdahalesinin yapılması ☐ Güvenlik önlemlerinin alınması ☐ Sağlık ve güvenlik ekipleriyle iletişime geçilmesi ☐ İl/İlçe MEM' e bilgi verilmesi ☐ Görev dağılımının yapılması ☐ Öğretmenlerin bilgilendirilmesi ☐ Öğrencilerin bilgilendirilmesi ☐ Velilerin bilgilendirilmesi ☐ Yardımcı personelin bilgilendirilmesi			

	Psikososyal destek programının uygulanması ☐ Öğrenci oturumu ☐ Öğretmen oturumu ☐ Veli oturumu ☐ Bireysel çalışmaların yapılması ☐ Grup çalışmalarının yapılması ☐ Diğer .....
İşbirliği Yapılan Kurumlar	
İl/İlçe Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinden Yapılması Talep Edilen Çalışmalar	Psikososyal destek programlarından ☐ Öğrenci oturumu ☐ Öğretmen oturumu ☐ Veli oturumu ☐ Bireysel çalışmalar ☐ Grup çalışmaları ☐ Öğrenci bilgilendirme/egitim çalışmaları ☐ Öğretmen bilgilendirme/egitim çalışmaları ☐ Veli bilgilendirme/egitim çalışmaları ☐ Yardımcı personel bilgilendirme/egitim çalışmaları ☐ Diğer .....

...../...../.....

OKUL/KURUM MÜDÜRÜ

**PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE HİZMETLERİ
ÇALIŞMA RAPORU**

(İl/İlçe/Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından müdahale süresine göre günlük, haftalık, aylık periyotlarda doldurulacaktır.)

Okulun Adı		
Olay		
Çalışma Yapılan Tarihler		
Çalışmayı Yapan Ekip Üyeleri		
Yapılan Çalışmalar (Psikososyal Destek Programı)	Uygulanan Etkinlik/Oturum	Uygulanan Kişi/Grup
Yapılan Diğer Çalışmalar		
Yapılan Çalışmaya Katılan Kişi Sayısı	☐ Öğrenci .... ☐ Öğretmen .... ☐ Veli .... ☐ Yardımcı Personeli .... ☐ Diğer...	
Görüş ve Öneriler		
İzleme İçin Planlanan Çalışmalar		

...../...../.....

İmza

İmza

İmza

İmza

İmza

(Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından imzalanacak)

**PSİKOSOSYAL KORUMA, ÖNLEME VE KRİZE MÜDAHALE HİZMETLERİ
İZLEME FORMU**

*(Okul/İlçe/ İl Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından
doldurularak bir örneği İl/İlçe Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi' ne
iletilecektir.)*

Okulun/İlçenin Adı	
Olayın Gerçekleştiği Tarih	
Olayın özeti	
Müdahale Çalışmalarının Tamamlandığı Tarih	
İzleme sürecinde yapılan çalışmalar	
Alınan tedbirlerin sonucuna ilişkin bilgiler (Devamsızlık, okula uyum, akademik başarı, sosyal uyum, sosyal destek kaynakları vb. durumlar açıklanacaktır.)	
Psikososyal destek hizmetleri kapsamında işbirliği yapılan kurum ve kuruluşlar ile kurum ve kuruluşların görüş/önerileri	

...../...../.....

İmza

İmza

İmza

İmza

İmza

(Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibi tarafından imzalanacak)

